

Noila SUYUNOVA,
O'zbekiston Milliy universiteti magistranti
E-mail: noilasuyunova03@gmail.com
Tel.: (91) 630 89 79

O'zMU katta o'qituvchisi PhD N.A.Djurayeva taqrizi asosida

A SYSTEMATIC ANALYSIS OF MORTIMER ADLER'S CONCEPT OF EDUCATION AND TRAINING

Annotation

In this article, analyzes Mortimer Adler's concept of education and teaching from a socio-philosophical and philosophical-historical point of view. In addition, this article reveals Mortimer Adler's personal approaches and principles to education and teaching through a comparative and systematic analysis.

Key words: Paideia, organized knowledge, Socratic discussion, education, teaching, intellectual skills

СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ И ПОДГОТОВКИ МОРТИМЕРА АДЛЕРА

Аннотация

В данной статье анализируется концепция образования и преподавания Мортимера Адлера с социально-философской и философско-исторической точки зрения. Кроме того, в этой статье посредством сравнительного и систематического анализа раскрываются личные подходы и принципы Мортимера Адлера к образованию и преподаванию.

Ключевые слова: Пайдея, организованное знание, сократическая дискуссия, образование, преподавание, интеллектуальные навыки

MORTIMER ADLERNING TA'LIM VA O'QITISH HAQIDAGI KONSEPSIYASINING TIZIMLI TAHLILI

Annotatsiya

Ushbu maqolada Mortimer Adlarning ta'lim va o'qitish haqidagi konsepsiyasi ijtimoiy falsafiy hamda falsafiy tarixiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Qolaversa ushbu maqolada Mortimer Adlarning ta'lim va o'qitishga doir shaxsiy yondashuvlari va tamoyillari qiyosiy va tizimli tahlil orqali ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Paideia, uyushgan bilim, Sokratik munozara, ta'lim, o'qitish, intellektual ko'nikmalar.

“Hamimizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk kuch ham bu - ilm-fan, ta'lim tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqbollari, birinchi navbatdagi, ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz bilan chambarchas bog'liq”
Shavkat Mirziyoyev

Kirish. Ma'lumki, butun dunyoda ta'lim va o'qitishga birinchi darajali e'tibor qaratiladi. Chunki ta'lim davlat taraqqiyotining mustahkam poydevori bo'la oladi. Har bir yangi innovatsiya va kashfiyotlarning asosiy negizi yaxshi ta'lim va bilimdir. Ta'lim bilim va ko'nikmalarni egallash, ahloq, qadriyatlarini shakllantirish, odatlarni shakllantirish jarayonidir. Ta'lim shaxsning xarakterini, hayotga va boshqa odamlarga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Ta'lim nafaqat bilim olish va ma'lumot to'plash, balki o'rganilgan bilimlarni kundalik hayotda qo'llash qobiliyatini rivojlantirishdir. Ta'lim shaxsni shakllantirish va ularni o'z jamiyatiga hissa qo'shishga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Umumiy olib qaraganda ta'lim zamonaviy dunyoda muhimligining sabablari quyidagilar deb hisoblaymiz. Tez o'zgarishlarga moslashish ya'ni tezkor texnologik evolyutsiya bilan ajralib turadigan dunyoda ta'lim insonlarni texnologiyadagi doimiy o'zgarishlarga moslashish, raqamli savodxonlik va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni o'rgatadi. Ta'lim madaniyatlararo xabardorlik va tushunishni rivojlantiradi, tobora o'zaro bog'langan dunyoda bag'rikenglik va turli nuqtai nazarlarga hurmatni shakllantiradi. Ta'lim rivojlanayotgan sanoat va mehnat bozorlari talab qiladigan zarur ko'nikma va bilimlarni berish orqali daromadli bandlekni ta'minlash uchun asos yaratadi.

Ta'lim tanqidiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarni yaxshilaydi, bu insonlarning turli sohalarida, jumladan, siyosat, sog'liqni saqlash va moliyada ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shuningdek, o'qimishli shaxslar jamoat tashabbuslarida ishtirok etish, ijtimoiy sabablarni himoya qilish va ijobiy o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash orqali jamiyat, davlat taraqqiyotiga faol hissa qo'shadilar.

Ta'lim shaxsiy o'sishni ta'minlaydi, turli nuqai nazarlar, san'at, adabiyot va intellektual rag'batlantirish imkoniyatlari bilan tanishish orqali hayotni yanada boyitadi va mazmunli qila oladi.

O'zbekistonda ham ta'lim va o'qitish tizimiga yangi islohotlar olib kiritilmoqda. Hurmatli Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev bu masalaga alohida e'tibor qaratib bu borada qonuniy huquqiy asoslar yaratildi. 2020-yil 23-sentabrda yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risidagi” qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabrdagi “Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi Prezident Farmoni, 2023 yil 11- sentyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston – 2030» strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni kabilarda shular jumlasidandir. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risidagi” qonun 3-moddasida ta'lim tushunchasi quyidagicha tavsiflangan. “Ta'lim-ta'lim oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malakalar va amaliy ko'nikmalar berishga, shuningdek ularning umumta'lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko'nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayon”[1].

“Yangi O'zbekistonning asosiy ustuni bilim, ta'lim va tarbiya bo'ladi!”-deb ta'kidlagandilar hurmatli Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev. Darhaqiqat, bilim va ta'lim jamiyatni, davlatni rivojlangan davlatlar qatoriga kirishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Ta'limning mazmuni va o'qitishning ilg'or davlatlar tajribasi bilan tanishish albatta foydadan holi bo'lmaydi. Shu jihatdan olib qaraganda amerikalik professor, faylasuf va ta'lim nazariyotchisi Mortimer Adlarning ta'lim va o'qitishga doir konsepsiyalari biz uchun qiziq tuyuladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mortimer Adlarning g'oya va qarashlarining turli tomonlari o'rganib kelinmoqda. Jumladan Burton Weltman Mortimer Adlarning Amerika ta'limida individualizmi sotsializmga qarshi qo'yish g'oyalarini tahlil qilgan bo'lsa, Kevin S. Zayed esa Mortimer Adlarning paradoksi ya'ni liberal va umumiy ta'lim o'rtasidagi

farqni,uning Amerika ta'limidagi oqibatlarini o'rgandi.Klaudui Cimpean esa Jon Dui va Mortimer Adlarning ta'lim falsafalarini ichki izchillik bilan baholaydi,so'ngra ikki faylasufga nasroniylik nuqtai nazaridan baho beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani yozishda analiz,sintez,umumlashtirish va mantiqiylik,tizimli yondashuv kabi ilmiy bilish usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Avvalo Mortimer Adlarning shaxsiyati haqida biroz to'xtalsak, maqsadga muvofiq bo'ladi. Mortimer Adler amerikalik professor, faylasuf va ta'lim nazariyotchisi hisoblanadi. U 14 yoshida jurnalist bo'lishni orzu qilib yozishni yaxshilash uchun Kolumbiya universitetida dars olishga qaror qildi.U yerda ingliz faylasufi Jon Styuart Millning asarlarini o'qib,falsafaga qiziqib qoladi.J.S.Mill besh yoshida Platonni o'qiganini bilib, Mortimer Adler falsafiy bilimini kengaytirishga qaror qildi. M.Adler 1920-yillar davomida ishlagan Kolumbiya universitetida psixologiya professori sifatida u G'arb falsafasi va dini haqida ko'plab kitoblar, shuningdek, o'zining falsafiy asarlarini yozdi. U o'zining falsafiy asarlarida o'z fikrlarini barcha o'quvchilarga yetkazish maqsadida akademik jarangli tildan qochgan. Bu amaliyot uning "falsafa hammaning ishi" degan fikriga mos keladi[2]. Mortimer Adler o'zi ishlagan muassasalarda falsafani o'rganishni nafaqat mutaxassislar va oliy o'quv yurtlarida tahsil olganlar uchun emas, balki barcha odamlar uchun ochiq, tushunarli qilishga e'tibor qaratadi. Masalan, u Aspen institutida biznes rahbarlariga falsafadan dars beradi. Mortimer Adler zamonaviy klassik mutafakkirlardan biri edi. U "Buyuk kitoblar" harakatidagi ishtiroki, xususan, 1950-1960-yillarda "Britannica ensiklopediyasi"ning "G'arbiy dunyoning buyuk kitoblari" turkumiga muharrirligi bilan mashhur bo'lgan. U 1974 yilda Britannica Entsiklopediyasi (<https://www.britannica.com/>) muharrirlar kengashining raisi bo'ldi va 1982 yilda klassik ta'limning XX asr boshidagi eng buyuk qayta bayonotlaridan biri bo'lgan "Paideia" taklifini chiqardi.

Lekin u nafaqat yoshi ulug' mutafakkirlarning buyuk g'oyalari haqida yozgan, balki shu qadimgi g'oyalar asosida o'ziga xos ko'plab ajoyib g'oyalarni ham yaratgan. U buyuk mutafakkirlarning fikrlari haqida kitoblar va maqolalar yozdi va ularning g'oyalarini zamonaviy odamlar sifatida biz uchun foydali bo'lgan fikrlarga aylantirdi va qayta shakllantirdi.Zero uning ushbu fikrlari butun hayoti davomida nimaga intilib yashaganini bayon qiladi nazdimizda. "Donolik odatda inson ongining eng yuqori yaxshiligi deb tan olinadi"[3].

Adler o'zini buyuk g'oyalar va liberal san'atlarni qanday o'rgatish kerakligi haqida o'ylashga bag'ishladi. Uning ta'lim tafakkuriga qo'shgan eng katta hissalaridan biri - "Uch ustun"- o'qitish va o'rganishning ta'lim taksonomiyasi. Adlarning "Uch ustun" taksonomiyasi - ta'lim va o'qitishning uchta usuli - ta'limning uchta asosiy yo'nalishini aniqlaydi: bilimlarni egallash, ko'nikmalarni rivojlantirish va g'oyalar va qadriyatlarni tushunish. So'ngra ta'lim va o'qitishning ushbu usullarining har biri o'qituvchi va o'quvchining harakatlarida, ta'limning maqsad va vazifalarida hamda o'quv dasturining turli tarkibiy qismlarida qanday amalga oshirishini tushuntiradi.Adlarning asosiy tushunchasi quyidagicha: biz o'rgatgan narsa bizning qanday o'rgatishimizni belgilaydi . Bu uyda maktab ta'limini berayotgan va o'qitayotgan onaga ham, sinf o'qituvchisiga ham tegishli, ammo buni amalga oshirish usuli har xil bo'lishi aniq. Ta'lim uchta urg'uni o'z ichiga oladi: nimani bilish , qanday qilib bilish va nima uchun ekanligini bilish. U birinchi navbatda nima o'rgatish va uni qanday o'rganish mumkinligiga e'tibor qaratadi.Talabalarimiz uchun maqsad uyushgan bilimlarni (nima) egallash bo'lsa, o'qituvchining pedagogik usuli birinchi navbatda didaktik bo'ladi. Bu ko'pincha ma'ruza shaklida bo'ladi, lekin o'qituvchining bevosita ko'rsatmasini o'z ichiga olgan boshqa shakllarni ham olishi mumkin. Bu jarayonda qandaydir ta'lim matni ham rol o'ynashi mumkin, lekin bolaga matndan kerakli narsani olishga yordam berish uchun bo'lsa ham, o'qituvchi asosiy rolni o'ynaydi. Va bu jarayon talaba tomonidan shunchaki passiv bo'lmaydi; bunda talabaning ishtiroki tinglash , javob berish va yodlash kabi turli xil mnemonik harakatlarni (xotiradan foydalanishdan iborat faoliyat) o'z ichiga oladi. Barchamiz, hatto eng keksa o'rganuvchilarimiz ham yangi bilimlarni o'rganishga duch kelamiz va buni amalga oshirish usuli bir xil bo'lib qoladi. Bizga uni o'rgatish uchun o'qituvchi (ba'zan kitob shaklida) kerak bo'ladi. Biz yaxshi o'rganishimiz uchun shug'ullanishimiz kerak bo'lgan ba'zi faoliyatlar mavjud.

Fanlar bo'lgan sub'ektlar (eski ma'noda "uyushgan bilimlar organlari") bu yondashuvga mos keladi. Xristianshunolik, tabiiy fanlar va tarix, adabiyot va falsafaga oid insoniy fanlar uyushgan ma'lumotni olishni o'z ichiga oladi.Talabalarimiz uchun maqsad intellektual ko'nikmalarni (qanday qilib) rivojlantirish bo'lsa, u holda o'qituvchining pedagogik urg'u o'quvchini o'rgatishda bo'ladi , ya'ni o'qituvchi o'quvchiga muayyan operatsiyalarni o'zlashtirishda samaraliroq yordam beradigan rolni bajaradi. O'qituvchining roli hali ham ko'rsatma, lekin talaba bilan birga bo'lishni o'z ichiga oladi: harflarni shakllantirishdagi xatolar va ularni qanday tuzatishni ko'rsatish, o'quvchining matematik bosqichlarida tuzatilishi kerak bo'lgan muammolarni aniqlash va uning ishi qanday bo'lishi mumkinligini ko'rishga yordam berish kabilardir. Ko'nikmalarni o'stirishda o'quvchining faoliyati mashq qilish , ko'rib chiqish va qo'llashni o'z ichiga oladi , bu esa o'zlashtirishga olib keladi.

Shunga qaramay, barcha fanlar muayyan tartib-qoidalarni o'zlashtirishni o'z ichiga oladi, lekin boshlang'ich sinflarda o'qitiladiganlar eng muhim va asosiy hisoblanadi; ular talaba o'rganishi kerak bo'lgan keyingi ko'nikmalarning asosidir.San'at bo'lgan mavzular bu yondashuvga mos keladi. Arifmetika geometriya, algebra va hisob bilan bir qatorda o'qish, hisoblash, rasmiy grammatika va keyinchalik mantiq va ritorika asosiy san'atdir. Bu yondashuv musiqa va tasviriy san'atiga ham tegishli bo'ladi.Talabalarimiz uchun maqsad g'oyalar va qadriyatlarni tushunish (nima uchun) bo'lsa, o'qituvchining pedagogik urg'u savol-javob va muhokamaga qaratiladi. O'qituvchi baribir mas'ul bo'ladi, lekin o'quvchilardan o'qituvchi ularga duch kelishi mumkin bo'lgan g'oyalar va qadriyatlarga nisbatan o'z munosabatini bildiradi va talabalarga buyuk mutafakkirlar tomonidan muhokama qilingan g'oyalarni yaxshiroq idrok etish, hukm qilish va baholashni o'rganishga yordam beradi. Agar yaxshi deb topilsa, o'qituvchi talabalarga g'oyalar nima uchun yaxshi ekanligini va agar yomon bo'lsa, ularda nima noto'g'ri ekanligini tushuntirishga yordam berishi kerak. Agar to'g'ri deb topilsa, o'qituvchi talabalarga nima uchun ular haqiqat ekanligini va agar noto'g'ri bo'lsa, nima uchun muvaffaqiyatsizlikka uchraganligini tushuntirishga yordam berishi kerak. Shunga qaramay, o'qituvchining roli hali ham muhim, ammo u ko'proq savol berish, tortishish va qayta ifodalashni o'z ichiga oladi. G'oyalar va qadriyatlarni tushunishda talabalar nafaqat o'qiganlaridan g'oyalar va qadriyatlarni qanday chiqarishni, balki qaysilarini qabul qilish kerakligini va ularni qanday qilib o'zlari qilish kerakligini o'rganadilar. G'oyalarni tushunish asosan adabiyot, tarix va falsafaning hududidir. Biz boshqa fanlar orqali bilamiz , lekin ular orqali ko'ramiz . Ushbu fanlar - gumanitar fanlar orqali biz aql ko'zi (falsafa tushunchalari) va tasavvur ko'zi (adabiyot va tarixning aniq namunalari) orqali g'oyalar va qadriyatlarni tushunishga erishamiz.

Yuqorida aytib o'tganimizdek, Adler psixologik rivojlanishga e'tibor qaratmasa ham, bu uch rejimning nisbiy ahamiyati o'quvchilar rivojlanishining turli bosqichlarida o'zgaradi. Umuman olganda, talabaning yoshi ulg'ayishi va intellektual jihatdan yetuk bo'lishi bilan o'zgarib turadigan ustuvorlik nisbatini mavjud. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak,o'quvchi qanchalik yosh bo'lsa, u bilimlarni o'zlashtirishga shunchalik e'tibor qaratadi, yetuk bo'lsa g'oya va qadriyatlarni chuqurroq tushunishga e'tibor kuchayadi.

Shu bilan birga, ta'limning har bir ustuniga nisbatan e'tibor talabning yoshiga qarab o'rganilayotgan mavzuga bog'liq bo'ladi. Bundan tashqari, individual fanlar tabiiy ravishda u yoki bu usullarning ustuvorligini ta'minlashga yordam beradigan bo'lsa-da, bu urg'ularning barchasi, qaysi yoshda bo'lishidan qat'iy nazar, ma'lum darajada barcha fanlarda mavjud bo'ladi. Boshqacha aytganda, ma'ruza buyuk adabiyotni o'qitishda hech qachon o'z o'rnini yo'qotmaydi, aksincha, hatto boshlang'ich bilimlarni o'zlashtirish jarayonida ham Sokratik usurlar ishtirok etadi. Bilimlarni o'zlashtirishda yodlash va mashq qilish mavjud; didaktik o'qitishda takrorlash va o'zlashtirish mavjud. Shunga qaramay, Uch ustunda qo'llaniladigan farqlar klassik o'qituvchilarga qanday o'qitish haqida o'ylash uchun ajoyib paradigma beradi. Mortimer Adler falsafa asosiy davlat maktablari o'quv dasturining bir qismiga aylanishi kerak deb hisoblagan ko'p yillik tadqiqotchi. Uning fikricha, ta'lim asosan hamma uchun bir xil bo'lishi kerak, chunki bolalarning "odamlarga o'xshashligi... har bir bola turning barcha vakillari uchun umumiy bo'lgan barcha farqlovchi xususiyatlarga ega ekanligini anglatadi". (Paideia, 43-bet) Amerika davlat maktablari bo'yicha o'z qarashlarini bayon etgan Paideia taklifida Adler bolalar uch xil bilimga ega bo'lishlari kerakligini aytadi: uyushgan bilim, intellektual ko'nikmalar va g'oyalar va qadriyatlarini tushunish[4]. Ushbu bilim turlarining har biri uchun har xil o'qitish uslubi mavjud. Uyushtirilgan yoki faktik bilimlar ma'ruzalar orqali, intellektual ko'nikmalar murabbiylik va nazorat ostidagi amaliyot orqali o'rgatiladi, g'oyalar va qadriyatlarni tushunish Sokratik munozara va savol berish usuli orqali o'rgatiladi. Uning nazarida ta'lim uchta maqsadga xizmat qilishi kerak: bo'sh vaqtdan unumli foydalanishni o'rgatish, odamlarni axloqiy yo'l bilan rizq topishga o'rgatish va demokratik davlatda odamlarni mas'uliyatli fuqaro bo'lishga o'rgatish. Uning fikricha, har bir insonda ana shu uch narsani qilish uchun tug'ma qobiliyat bor va ta'lim, avvalambor, insonlarni umrbod ta'lim oluvchi bo'lishga tayyorlashi kerak. Uning fikricha, ta'lim hech qachon tugamaydi - 60 yosh har kim o'zini chinakam "ma'lumotli" deb da'vo qilishi mumkin bo'lgan eng erta yoshdir va faqat o'z hayotini o'rganishga bag'ishlagan bo'lsa.

Falsafa va san'at Adlarning ta'lim qarashlarida markaziy o'rin tutadi. U har bir bola matematika, tabiatshunoslik, tarix, geografiya, o'lchov va boshqa fanlarni quyi sinflarda o'rganishi kerak, deb hisoblasa-da uning o'rta maktab va kollejlarda uchun rejalarini o'quvchilarning badiiy adabiyot, she'riyat, dramaturgiya, san'at va shunga o'xshash fanlardan iborat bo'lishi kerak edi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Mortimer Adler hamma bir xilda, G'arb falsafasiga asoslangan haqiqatni anglash yo'lida tarbiyalanishi kerak degan g'oyani ilgari surgan edi.

Mortimer Adler Qo'shma Shtatlardagi barcha davlat maktablari uchun reja yozgan bo'lsa-da, uning g'oyalari kollej darajasida eng ko'p ta'sir ko'rsatdi. 1920 va 1930-yillarda Adlarning klassik ta'limning ahamiyatiga bo'lgan ishonchi ko'plab Amerika kollejlari va universitetlarini G'arb falsafasi va adabiyotining asosiy asarlariga yo'naltirilgan talab qilinadigan sinflarning o'zagi - "Buyuk kitoblar" dasturlarini qabul qilishga olib keldi. Kolumbiya universiteti, Adlarning o'qish joyi bo'lgan ushbu dasturning bugungi kungacha davom etadigan shaklini qabul qildi: barcha bakalavrlar "G'arb adabiyoti durdonalari" bo'yicha bir yil va "Zamonaviy sivilizatsiya durdonalari" bo'yicha yana bir yil dars o'tishlari kerak. Bundan tashqari, talabalar "G'arb san'ati durdonalari" fanidan bir semestr va "G'arb musiqasi durdonalari" fanidan bir semestr o'qishlari kerak. Ko'pgina boshqa kollejlarda Adlarning g'oyalaridan ilhomlangan Buyuk Kitoblar dasturining ba'zi shakllaridan foydalanadilar.

Boshlang'ich va o'rta ta'limda Adlarning G'arb falsafasining buyuk kitoblari haqidagi g'oyalari hozirgi bolalarning ta'lim-tarbiyasidan ko'ra o'tgan avlodlar tarbiyasiga ko'proq ta'sir qilgan ko'rinadi. G'arb adabiyoti yoki falsafasining buyuk asarlarini o'qishni o'z ichiga olgan har qanday adabiyot o'quv dasturiga Adlarning g'oyalar turi ma'lum darajada ta'sir qilgan deb aytish mumkin. Yuqorida ta'kidlanganidek, kiber arenadagi tashviqot hukumatlar tomonidan boshqa mamlakatlarning siyosiy, iqtisodiy yoki harbiy sharoitlariga urush quroli sifatida ta'sir qilish uchun foydalanilayotganini isbotlaydi. Hukumatlar yo'lga ma'lumotlarni tarqatish va ijtimoiy fanlarning aqli taktikalarini qo'llash orqali bostirib kirish, aldash va nazorat qilish maqsadida yashirin onlayn operatsiyalarni amalga oshirmoqda.

Xulosa va takliflar. Mortimer Adlarning ta'limga doir ushbu qarashi biz uchun qimmatli deb hisoblaymiz. Ta'lim –bu inson bo'lish nimani anglatishini to'liqroq ifodalash va bu jarayon judayam qiziqarli. Ta'lim yaxshi amalga oshirilsa, insonni baxtli bo'lish uchun zarur bo'lgan narsalar bilan qurollantiradigan intellektual va ahloqiy fazilatlarini ta'minlaydi va rivojlantiradi. Talim, eng yaxshi holatda, bizga hayot boyliklariga intilish va o'z navbatida yaxshi hayot kechirish imkonini beradi. Bu bizga qanday qilib yaxshi yashashni o'rgatadi[5].

Mortimer Adler o'qitishni ta'limdan ajratdi. Ta'lim kengroq intellektual rivojlanishga qaratilgan bo'lsa, o'qitish ko'proq ixtisoslashgan va mahoratga yo'naltirilgan. Biroq, Adler tanqidiy fikrlash va bilimga intilish tamoyillari ta'lim va o'qitishning asosi bo'lishi kerak deb hisoblardi. Adlarning konsepsiyalari intellektual fazilatlarini rivojlantirish, o'rganishga bo'lgan muhabbatni kuchaytirish, shaxslarni mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshirish, shu bilan bir qatorda faol jamiyatga hissa qo'shish muhimligini ta'kidlaydi.

ADABIYOTLAR

1. Sh.M.Mirziyoyevning O'qituvchi va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqidani. <https://president.uz/oz/lists/view/3864>
2. Martin Cothrad How to Teach: Mortimer Adler's "Three Pillars " Revised .2 April 2020.
3. Adler M. The Paideia Way of Classical Education, by Robert M. Woods. - Classical Academy Press, 2019.
4. The Reform of Public Schools. Mortimer Adler. The Center Magazine of the center for the Study of Democratic Institutions, September-October 1983.
5. <https://sciencetheory.net/mortimer-adler/>
6. Mortimer Adler: The Paideia way of classical education. Robert M. Woods, Phd. Classical Academic Press.
7. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 23 sentabr 2020.
8. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/06/19/lidep/>
<https://www.britannica.com/biography/Mortimer-J-Adler>
10. PF-158-coH 11.09.2023. "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida
11. <https://www.lex.uz/uz/docs/-6600413>.